

مقدمه

گردشگری به عنوان بزرگ‌ترین تحرک اجتماعی، با پیامدهای فرهنگی، اقتصادی و فضایی متعددی همراه است. درک جنبه‌های مختلف و پیامدهای متعدد این تحرک اجتماعی به علوم مختلفی نیازمند است که از میان‌رشته‌ای بودن فعالیت گردشگری ناشی می‌شود. در این میان، دانش جغرافیا به رغم نوپایی در زمینه گردشگری به علت رویکرد سیستمی، با تبیین جنبه‌ها و پیامدهای فضایی فعالیت گردشگری سهم بسزایی در پیشبرد مطالعات گردشگری دارد.

کتاب *جغرافیای گردشگری ایران* اثری درسی با کاربرد آموزشی است که برای دانشجویان رشته‌های مدیریت جهانگردی و مدیریت هتلداری در مقطع کارشناسی تهیه شده است. با این حال، برای دانشجویان رشته‌های جغرافیا، جامعه‌شناسی، جغرافیا و برنامه‌ریزی گردشگری و کارشناسان حوزه‌های مرتبط با گردشگری نیز مفید است. در نگارش این کتاب نکاتی چند مورد توجه بوده است.

- رویکرد اصلی در تدوین کتاب، درک جغرافیایی از گردشگری ایران است نه ارائه اطلاعات جغرافیایی از گردشگری کشور آن گونه که تاکنون اغلب متداول بوده است؛ چه نوشته‌های مبتنی بر داده‌های آماری وسیع با گذشت زمان به سرعت قدیمی می‌شود و ارزش مطالعاتی خود را از دست می‌دهد. با این حال، در مواردی بنا به ماهیت مطالعات و نیازهای آموزشی کتاب، ناچار از ارائه آمار و اطلاعات بوده است. در چنین مواردی کوشش شده است به موازات بیان آماری مطالب، اطلاعات در راستای درک مفاهیم و بیان یک منطق جغرافیایی از گردشگری کشور به کار رود.

- در فصل دوم، جاذبه‌های گردشگری ایران به صورت مشروح بیان شده است.

هدف از این کار نه فقط تبیین همه‌جانبه و بیان الگوهای فضایی و گسترده‌تری جاذبه‌های گردشگری در پیکره جغرافیایی کشور، بلکه اساساً معرفی آنها به عنوان داده‌های پایه برای برنامه‌ریزی گردشگری است؛ چرا که امروزه بسته گردشگری برای بسیاری از تورگردانها ناقص است و بخشی از این کاستی با شناخت پایه‌ای از داده‌های گردشگری، به‌ویژه مکان و زمان جاذبه‌ها ارتباط دارد.

● درس جغرافیای گردشگری ایران در برنامه درسی رشته‌های مدیریت جهانگردی و مدیریت هتلداری پس از درس جغرافیای جهانگردی عمومی گذرانده می‌شود. از آنجا که دانشجویان در درس جغرافیای جهانگردی عمومی با تعاریف و مفاهیم پایه مرتبط با گردشگری آشنا می‌شوند، در اینجا به منظور رعایت سرفصلها و جلوگیری از تداخل مطالب، از تکرار مباحث عمومی در قالب فصلی مستقل خودداری شده است. این مباحث به صورت خلاصه در شروع یا لابه‌لای مطالب مورد توجه قرار گرفته است و در صورت نیاز، در ویراست دوم کتاب فصلی مجزا به آن اختصاص خواهد یافت.

● ایران کشوری پهناور است؛ به همان نسبت جاذبه‌ها، منابع و ظرفیتهای گردشگری پیکره جغرافیایی آن نیز از گستردگی درخور توجهی برخوردار است. شناخت و معرفی جامع این نهاده‌ها در قالب کتاب درسی با محدودیتهای صفحه‌ای برای چاپ و آموزش، کار ساده‌ای نیست. به همین دلیل، فهرست برخی جاذبه‌ها بدون نام با بیان تعداد آنها و در مواردی به صورت مهم‌ترین جاذبه‌ها آمده است. در استفاده از نقشه نیز محدودیتهای اعمال شده است. نقشه ابزار بیان و برجسته‌سازی اطلاعات و وسیله درک و تجسم فضایی از پدیده‌های جغرافیایی است. برخی نقشه‌های ضروری به صورت نقشه‌های موضوعی و تلفیقی ترسیم شده‌اند. در کنار نقشه، برای درک بهتر مفاهیم کتاب از نمودار نیز استفاده شده است.

کتاب *جغرافیای گردشگری ایران* در پنج فصل تدوین شده است. فصل نخست شناخت جغرافیایی از سرزمین ایران ارائه می‌کند. اهمیت این فصل نه تنها در شناخت جغرافیایی، بلکه اساساً در معرفی زمینه‌ها و ظرفیتهای جغرافیایی فعالیت گردشگری است. فصل دوم توزیع و تنوع جاذبه‌ها و فصل سوم الگوی استقرار یا

نظام توزیع زیرساختهای گردشگری را توضیح می‌دهد؛ در این دو فصل در مجموع محور عرضه در گردشگری بررسی می‌شود. در فصل چهارم، ضمن تشریح ویژگیهای کمی و کیفی و عوامل تأثیرگذار بر تقاضای گردشگری، ساختار فضایی تقاضا در قالب مقاصد اصلی و تغییرات فصلی آن توصیف می‌گردد. در فصل پایانی کتاب نیز مطالعات موضوعی یا موضوعات گردشگری با رویکرد جغرافیایی و آن گونه که سنت مطالعات جغرافیایی است، در قالب مناطق و فضاهاى گردشگری بیان می‌شود.

هدف کلی و هدفهای مرحله‌ای درس

گردشگری یک دانش میان‌رشته‌ای است. هدف از طرح درس جغرافیای جهانگردی ایران در برنامه درسی رشته‌های مدیریت جهانگردی و مدیریت هتلداری آشنایی با یکی از جنبه‌های اصلی این دانش میان‌رشته‌ای در مقیاس سرزمینی است. جغرافیای گردشگری ایران، در واقع، کشورشناسی گردشگری با رویکرد جغرافیایی است. اینکه اجزاء نظام فعالیت گردشگری در ایران کدام‌اند و میان آنها با زمینه‌های جغرافیایی کشور چه روابط و تأثیر و تأثرات متقابلی وجود دارد هدف اصلی و کلی طرح درس در این زمینه است.

دستیابی به هدف فوق از طریق هدفهای مرحله‌ای زیر دنبال می‌شود:

۱. شناخت زمینه‌های جغرافیایی فعالیت گردشگری در ایران یا درک جغرافیایی از ایران به عنوان یک سرزمین گردشگری؛
۲. شناخت جاذبه‌های گردشگری ایران به عنوان نهاده اصلی محصول عرضه گردشگری کشور؛
۳. شناخت یکی دیگر از نهاده‌های وابسته به محور عرضه در قالب زیرساختهای گردشگری موجود در کشور؛
۴. شناخت محور تقاضا در قالب ساختارشناسی فضایی (جغرافیایی) تقاضای گردشگری داخلی؛
۵. و در نهایت، پیکربندی یا پهنه‌بندی جغرافیای گردشگری ایران در قالب مناطق و فضاهاى گردشگری.

در پایان بر خود لازم می‌دانم از آقای دکتر مصطفی طالشی، همکار گروه جغرافیا به خاطر مطالعه کتاب و پیشنهاد نکات ارزنده صمیمانه سپاسگزاری نمایم. همچنین از آقای امیر اسدی، کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری که در تهیه اطلاعات و ترسیم نقشه‌ها نویسنده را یاری داده است تشکر می‌کنم. امید است مخاطبان و دانشجویان بتوانند متناسب با اهداف کتاب، برای ارتقای دانش جغرافیایی و درک گردشگری از سرزمین ایران از کتاب حاضر بهره ببرند.